

Samfundet S:t Erik
Stockholm

REMISSVAR
2017-10-27

KF/KS kansli
Stadshuset
105 35 STOCKHOLM
RI-remissvar.SLK@stockholm.se

Svar på motion (2017:33) av Anna König Jerlmyr m.fl. (M) om ett modernt och hållbart växande Stockholm. Dnr: 106-876/2017.

Samfundet S:t Erik har beretts möjlighet att yttra oss över motionen av Anna König Jerlmyr m.fl. (M) om ett modernt och hållbart växande Stockholm. Samfundet S:t Erik bildades 1901 och agerar i frågor av synnerlig vikt för Stockholms utveckling. Vi har i uppdrag att verka för historiska, estetiska och konstnärliga krav vid Stockholms omdaning och utveckling. Motionen innehåller ett stort antal förslag som på olika sätt har bäring på stadsplaneringen i Stockholm. Motionärerna kritiserar den planering som skett i Stockholm under den modernistiska epoken med betoning på 1960-talsstaden, som motionärerna vill ersätta med en modern och hållbar stad. Motionen tar sin utgångspunkt i den typ av kvarterstad som finns i innerstaden, men vill öppna för en hårdare exploatering med höghus och förespråkar inslag av klassicistisk arkitektur. Nationalstadsparken beskrivs som en särslagstiftning. Motionärerna anser också att regelverket försvårar bostadsbyggandet, som de vill göra till ett riksintresse.

Samfundet S:t Erik instämmer i att 1960-talets planering och byggande på flera sätt var problematisk. Då som nu gällde det att bygga många bostäder, bra bostäder och snabbt. Det föreföll rationellt att bygga standardiserat i stora volymer, helst på tidigare obebyggd mark och ofta i storstadens ytterområden. Med funktionssepareringen, en alltför hård exploatering av naturmarken och en betoning på storskalighet i planering och byggande, en prioritering av bilismen som bidragit till de klimatproblem vi ser idag och inte sällan okänsliga rivningar av äldre bebyggelse. Det stora problemet med den modernistiska epoken i Sverige är den ensidighet som kännetecknade förhållningssättet, att det bara fick vara på ett sätt, och att tidigare epoker skulle suddas ut från våra städer. I Stockholm står tack och lov större delen av bebyggelsen i innerstaden och äldre ytterstaden fortfarande kvar eftersom så stor del av fastighetsägarna motsatte sig rivningarna.

Men Samfundet instämmer inte med motionärerna om att lösningen idag är att ersätta en ensidig inriktning med en annan som är lika ensidig. Innerstadens kvarterstad kan inte vara lösningen för hela staden. Den modernistiska epoken är en del av stadens historia och en del av vårt kulturarv. Samfundet S:t Erik instämmer inte heller i att en hårdhänt exploatering är lösningen i dagens bostadsbyggande. Vi måste lära av de misstag som gjordes under rekordåren. Det är Staden själv som ska styra planeringen. Vi är kritiska till att kapitalintressena tillåts styra utvecklingen. Vi har fått en okänslig uppjäsning av bebyggelsen i innerstaden.

Höga hus i en tät kvarterstad leder till en ogästvänlig miljö med mörka gator och gårdar. Stockholm ligger på samma breddgrad som de nordligast belägna städerna i Sibirien. Solen

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

står här lågt under större delen av året. En hårdhänt exploatering i bostadsområden kommer att leda till att segregationen förstärks. Det starka fokuset på att bygga i och intill innerstaden och i andra centrala lägen försvårar för grannkommunerna att få avsättning för sina bostadsprojekt. Stockholm har 3 procent av markytan i länet, men planerar för att mer än 50 procent av bostadsbyggandet ska ske här, vilket inte kan ses som en rimlig fördelning.

Tidigare har regionplaneringen arbetat med trädgårdsstäder som ett alternativt utbyggnads sätt. Den planeringsformen utgår från en blandning av upplåtelseformer och av bostäder, arbetsplatser och service i en låg och tät skala. Den skulle lämpa sig väl för byggande vid glest befolkade samhällen längs pendeltågslinjerna. Den nuvarande planeringsinriktningen utgår helt från innerstadens skala som ett ideal. Vi ser en stor brist i en så ensidig inriktning på planeringen. Trädgårdsstaden bör ingå som ett alternativ i RUFSS 2050, särskilt nu när marknaden börjar vika.

Samfundet S:t Erik anser att Stockholms stad ska lära av de epoker där Staden har byggt mycket och bra. Stockholm har haft tre stora stadsbyggare, som har lämnat efter sig fantastiska miljöer till eftervärlden: Albert Lindhagen, Per-Olof, PO Hallman och Sven Markelius. Alla tre har i sin stadsplanering utgått från stockholmslandskapet och planerat in bebyggelsen i ett subtilt samspel med parker och natur. Detta arv måste vi vårda och hämta inspiration från när vi utvecklar staden. Det är angeläget att byggnadsordningen uppdateras och infogas som en del av Översiktsplanen. Den innehåller mycket värdefulla beskrivningar av det som kännetecknar Stockholms olika stadsbyggnadsepoker, liksom av sprickdalslandskapet, de lerfyllda dalgångarna och de tre arkipelagerna. Byggnadsordningen behövs i Stadens styrning av planering. Det är viktigt att Staden ställer krav på byggherrarna.

Samfundet S:t Erik delar motionärernas uppfattning att tågordningen behöver ändras så att detaljplanering kommer före markanvisning och att dagens ordning förminskar översiktsplanens roll. Vi anser att översiktsplaneringen behöver förstärkas. När PBL lades fram fanns områdesplaner med i diskussionen som en mellanform mellan översiktsplanen och detaljplanen. Syftet med den formen är att komma ifrån bruket av frimärksplaner och att städerna ska kunna ta ett helhetsgrepp över större områden. Områdesplaneringen behöver utvecklas. Det är bra att Staden har börjat arbeta med den. Det arbetet behöver fördjupas. Detaljplaner kommer även fortsättningsvis att behövas, inte minst med tanke på den rättsverkan de har, och för de befintliga stadsdelarna och möjligheten att ta kulturhistoriska hänsyn.

Vi delar inte motionärernas beskrivning av att byggnadslagstiftningen lägger hinder i vägen för bostadsbyggandet. Regelverket är en central del i rättsstaten. Ytterst handlar bestämmelserna där om att garantera rättigheten för invånarna till goda bostäder och stadsmiljöer, och till att förhindra lösningar som är osunda och skadliga för den fysiska och psykiska hälsan. Rätten att överklaga detaljplaner är urgammal. Den handlar om att man som enskild ska kunna värna sin äganderätt gentemot sina grannar och mäktiga affärsintressen. Det är en grundläggande rättighet i en rättsstat. Att inskränka på den skulle strida mot EU-rätten. Vi vill understryka den särställning som stadsbyggnadsnämnden har i den kommunala förvaltningen. Den ingår som en del i domstolsväsendet och styrs av den specialreglerade lagstiftningen i PBL och Miljöbalken. Den ska inte styras av exploateringsintressen eller av Stadens egen ekonomi. Den politiker som kanske allra hårdast har framhållit detta i Sveriges riksdag genom åren var Gösta Bohman.

Motionärerna föreslår att bostadsbyggandet uppgraderas till riksintresse i Miljöbalken och Plan- och Bygglagen. Det är lovvärt att partierna värnar om bostadsbyggandet, men ett sådant förslag bör utvärderas utifrån vad det kan få för konsekvenser för staden och för den enskilde. Som vi tidigare påpekat är det inte bara Stockholms stad som ska ansvara för bostadsbyggandet i länet. Riksintressena är på olika sätt kopplade till

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

expropriationslagstiftningen. Det innebär att om en väg eller järnväg ska dras fram över en sträcka så har staten rätt att expropriera enskildas egendom mot deras vilja. Även kommunen och enskilda fastighetsägare har rätt att begära expropriation i vissa situationer. Det kan ifrågasättas om det behövs fler instrument i lagstiftningen som riskerar att gå ut över den enskildes rättigheter.

Lagstiftningen om Kungliga nationalstadsparken togs fram i politisk enighet. Den behövdes inte minst för att staten skulle ta ett ansvar för de marker som staten äger inom Nationalstadsparken. Rader av statliga verk och institutionen vände sig till Stockholm och Solna med krav på att få bygga överallt i parkerna utan att ta hänsyn till parkernas särart. Länsstyrelsen tog då inte något helhetsgrepp om detta, vilket den nu tvingas göra. Vi anser att Stockholm måste slå vakt om lagstiftningen om nationalstadsparken och att staden måste bli bättre på att se till att den efterlevs.

Nu ser vi att marknaden börjar vika, vilket kommer att få konsekvenser för byggandet. Samtidigt med en sjunkande marknadsefterfrågan så finns det stora grupper som har ett behov av bostäder, men som inte kan konkurrera om de bostäder som byggs, eftersom de är för dyra. Här menar vi att Staden måste ta ett ansvar genom sina allmännyttiga bostadsföretag. Samfundet S:t Erik välkomnar att moderaterna tagit initiativ till en nedgrävning av Centralbron. Det är ett stort missgrepp att den har fått dras rakt igenom stadens historiska kärna. Som vi har påpekat i vårt yttrande över moderaternas särskilda motion om detta (2017:27), så förutsätter det att tunnelbanan förbi Gamla stan förläggs i tunnel. Tunnelbanan ligger i Riddarholmskanalen och Centralbron vilar på den norr om Gamla stan. Tunnelbanan är här utsatt för en översvämningsrisk, som vi anser att Staden och landstinget har en skyldighet att undanröja. SMHI har påpekat att havsnivåhöjningar kan komma långt tidigare än vad de tidigare förutspått. Den enda rimliga lösningen är att dra tunnelbanan i tunnel hela vägen. Först då kan Riddarholmskanalen friläggas så att vi ser att Stadsholmen och Riddarholmen är två öar, och att hela det stora vattenrummet mellan dem båda och Södermalm öppnas upp. Det vore en storslagen satsning för eftervärlden att återskapa natur- och kulturlandskapet i Mälarens lås.

Samfundet S:t Erik ber också att få hänvisa till våra yttranden över remisserna om Översiktsplanen och över moderaternas motion och alliansens skrivelse om nedgrävning av Centralbron, som bifogas detta yttrande.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Laila Reppen
Styrelseledamot

Bilaga 1. Samfundet S:t Eriks yttrande över motion 2017:27 av Anna König Järlemyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) om att lägga ned Centralbron i en tunnel samt skrivelse av Cecilia Brinck m.fl. (M), Jill Eriksson (L), Karin Ernlund (C) och Mikael Valier (KD), Gräv ned Centralbron och ge området utmed vattnet vid Tegelbacken tillbaka till Stockholmarna

Bilaga 2. Yttrande över förslag till ny Översiktsplan för Stockholms stad - Utställningsförslag, Dnr 2015-10143-37

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Bilaga 1

Samfundet S:t Erik
Stockholm

YTTRANDE
2017-09-28

Kommunstyrelsen
Stadshuset
105 35 Stockholm
kommunstyrelsen@stockholm.se

Samfundet S:t Eriks yttrande över motion 2017:27 av Anna König Järlemyr, Joakim Larsson och Cecilia Brinck (alla M) om att lägga ned Centralbron i en tunnel samt skrivelse av Cecilia Brinck m.fl. (M), Jill Eriksson (L), Karin Ernlund (C) och Mikael Valier (KD), Gräv ned Centralbron och ge området utmed vattnet vid Tegelbacken tillbaka till Stockholmlarna

Samfundet S:t Erik välkomnar motionen från Moderaterna och skrivelsen från Alliansen om att gräva ned Centralbron och att frilägga Riddarholmskanalen! Det är en fråga som samfundet har drivit länge. Vi har också deltagit i de utredningar som Stockholms stad genomförde av denna fråga i slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Det är ett storslaget vattenrum som gick förlorat när Centralbron förlades mitt i Stockholms medeltida centrum. Centralbron gör att det inte längre går att urskilja att Stadsholmen och Riddarholmen är två separata öar.

Som trafikkontoret påpekar i sitt yttrande (Dnr T2017-01621, Dnr T2017-01112) så förutsätter en nedgrävning av Centralbron att tunnelbanan i det här läget förläggs i tunnel. Centralbron vilar på tunnelbanan norr om Gamla stan. Tunnelbanan ligger i Riddarholmskanalen. Där har den utformningen av ett tråg. Det innebär att tunnelbanan inte är tät utan ett öppet system. Det innebär att T-banan vid Gamla stan är extremt känslig för översvämningar. Som Samfundet S:t Erik återkommande påpekat kan hela tunnelbanesystemet översvämmas vid högvatten i Mälaren vid denna punkt.

SL:s tjänstemän hävdar att problemet med översvämningsrisken kan hanteras genom att tråget i Riddarholmskanalen förses med höga betongväggar. Detta skulle **förfula miljön** mellan Riddarholmskanalen och Gamla stan på ett påtagligt sätt. De redan oacceptabla ingreppen i såväl vattenrummet som på Riksintresset Gamla stan och Riddarholmen skulle förvärras ytterligare.

I det förslag till Översiktsplan för Stockholms stad som nyligen varit ute på remiss anges att Nya Slussen klarar en lokal höjning av havsnivån i Saltsjön om 50 cm. En utredning från

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Vattenfall, Rapport U13:04 *Hydrauliska modellförsök Slussen 2013-06-27* visar emellertid att tunnelbanebrons grundläggning på en grusvall skulle störa utloppet vid högvatten i Mälaren och tvinga upp Mälarens nivå 60 cm extra vid höga flöden. Denna utredning har varit hemligstämplad fram till nyligen. Till detta kommer att kraften i klimatförändringen fått SMHI att börja ompröva sina tidigare prognoser för framtida havsnivåhöjningar, som kommer att inträffa tidigare än beräknat.

Den enda rimliga lösningen är att förlägga tunnelbanan vid Gamla stan i en tunnel. Stockholms stad och SL har fått en i planeringssammanhang unik utredningsstudie om hur en nedgrävning av tunnelbanan i detta läge skulle kunna genomföras med samma teknik och tillvägagångssätt som Citybanans jämförbara tunneldragning i Riddarfjärden. Den har utförts av Svante Forsström, som var expert i Riddarholmskommittén och flera professorer vid KTH, bland annat Bo Göran Hellers och Klas Cederwall. Den skulle även öppna för en väsentligt mer kostnadseffektiv och funktionell gestaltning av Slussen.

Värnandet av den historiska miljön vid Gamla stan och Riddarholmen går här hand i hand med rationella övervägningar i trafikplaneringen. Vi vädjar till Stockholms stad att planera för framtiden istället för att låsa fast förlegade trafiklösningar mitt i stadens medeltida kärna.

Gräv ned tunnelbanan vid Gamla stan, vilket skapar möjligheten att gräva ned Centralbron och befria Tegelbacken och Norrmalms front mot vattnet vid Riddarfjärden från all trafikspaghetti.

Stockholm den 28 september 2017

för Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Per Björkman
Styrelseledamot

Susanne Ingo
styrelseledamot

Jonas Berglund
styrelseledamot

Bilaga 2.

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE
2017-09-20

Yttrande över förslag till ny Översiktsplan för Stockholms stad - Utställningsförslag, Dnr 2015-10143-37

Samfundet S:t Erik har tagit del av utställningsförslaget till ny översiktsplan för Stockholm. Vi noterar med tillfredsställelse att den bearbetning av planförslaget som skett efter det tidigare samrådet inneburit vissa förbättringar, särskilt med avseende på kulturmiljövärdena. Kartmaterialet saknar dock ofta teckenförklaringar eller är bristfälligt, svårtolkat och oprecist. På stadsdelnivå blir detta extra problematiskt då vägledningen för stadsutvecklingen blir vag. För att uppnå målen krävs konkretion exempelvis i form av en uppdaterad byggnadsordning och en formellt fastslagen övergripande grönkarta.

Vi är fortsatt kritiska till planförslagets vaga anvisningar ifråga om kvalitets- och kvantitetskriterier för framtida markanvändning och fortsatt bebyggelseutveckling. Vi anser att Staden bör formulera mått för högsta tillåtna hushöjder i innerstaden och i ytterstaden samt redovisa en avsiktsförklaring med kriterier för var och hur stadssilhuetten får brytas.

Erfarenheterna är goda av tidigare förtydliganden och preciseringar i form av Stockholms byggnadsordning, områdesprogram och områdesplaner för enskilda stadsdelar samt arkitektur- och kvalitetsprogram för viktiga nybyggnadsprojekt. Staden bör ge dem status av geografiska eller tematiska fördjupningar av översiktsplanen.

Detta skulle undanröja osäkerheter och underlätta genomförandet av översiktsplanens intentioner. Översiktsplanens övergripande roll som policy för fortsatt markanvändning och bebyggelseutveckling behöver lyftas fram och stärkas.

Översiktsplaneförslaget saknar en redovisning av hur natur-, kultur- och stadsmiljövärden i berörda stadsdelar ska skyddas när omfattande nybyggande genomförs

Tre procent av länets yta finns i Stockholms stad¹. Översiktsplaneförslaget innebär att ungefär hälften av alla nybyggda bostäder i länet under den aktuella planperioden ska ske inom

¹ Statistisk årsbok för Stockholm 2017 sid 314, Stockholms stad jämfört med de andra kommunerna i länet

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Stockholms stads gränser². Vi förvånas över fördelningen mellan Staden och länets övriga kommuner. Den gemensamma bostads- och arbetsmarknaden inkluderar redan idag stora delar av Mälardalen. Därför är det viktigt att bostadsförsörjningen betraktas som en gemensam angelägenhet för hela regionen och att det sker en samordning mellan de kommuner som ingår.

De omfattande bostadsbyggnadsambitionerna inom Stockholms stad kommer att leda till ett stort tryck på byggande i de mest attraktiva lägena där möjligheterna till lönsamma fastighetsinvesteringar är störst. Översiktsplanen är mycket tillåtande i det avseendet. I ytterstaden redovisas fyra fokusområden dit investeringar och planeringsresurser ska riktas. Detta innebär en nödvändig och positiv stadsutveckling i ytterstaden vilket Samfundet välkomnar. Men det måste ske med omsorg och respekt för natur- och kulturmiljön. Samfundet har i flera sammanhang påtalat att Staden alltför ofta slarvar med det i de här områdena. Stadsdelar som Farsta – Skärholmen och Järva måste ges samma omsorg i gestaltningen som stadsdelar där mer resursstarka medborgare bor. Vi efterlyser områdesplaner och en uppdaterad byggnadsordning som redskap i det arbetet.

Stadsutvecklingskartan redovisar också mycket stora delar av stadens bebyggda yta med beteckningar som ”stadsutvecklingsområde – omvandling” eller ”stadsutvecklingsområde – komplettering”. Komplettering ska kunna prövas i alla bebyggda områden. Det innebär att marknadsaktörerna får stor frihet att själva initiera och föreslå hur investeringsprojekten ska lokaliseras och utformas. Den stora frågan är hur de allmänna intressena, som kulturmiljövärdena och tillgång till park- och naturområden, kommer att bevakas här.

Bebyggelse som är kulturhistoriskt värdefull och har betydelse för stads- och landskapsbilden ska, enligt utställningsförslaget, "ses som en resurs i stadsutvecklingen." Vikten av "kunskap om stadsdelarnas olika karaktär" betonas (sid 67). "Ett medvetet förhållningssätt till befintliga kvaliteter" sägs vara "en förutsättning vid tillägg och omvandlingar." Planeringsinriktningarna i kapitlet "Kulturmiljö i en växande stad" (sid 68) är utmärkta. Men det är oklart vilken tyngd de får, då det samtidigt anges planeringsinriktningar som innebär att "Näringslivets behov [...] ska beaktas i all planering" (sid 63, kap Näringsliv och kompetensförsörjning). Även här behövs konkret vägledning för hur avvägningar ska göras på stadsdelsnivå.

Samfundet uppskattar att utställningsförslaget nu innehåller betydligt bättre redovisningar av kulturhistoriska värden än i samrådsförslaget. Nu är både riksintressena för kulturmiljövärden och de områden där det finns särskilt höga kulturhistoriska värden, klassade av Stadsmuseet, redovisade i vart och ett av de 14 stadsdelsområdena. Fornlämningarna är dock fortfarande mycket styvmoderligt behandlade. Dokumentet ger uttryck för en hög ambitionsnivå vad gäller strävan efter ett brett och komplext stadsbyggande där det offentliga rummet, park-

² Sid 45 i ÖP. RUF 2050 anger att behovet i regionen är minst 9000 och maximalt 16000 bostäder/år fram till 2030 (13 år), dvs 117000 – 208000 lgh. Stadens mål är 140000 lgh mellan 2010 och 2030, dvs 7000 bostäder/år. Under den period som anges i RUF 2050 (2017 – 2030) innebär detta att Staden planerar att bygga 91000 lgh (förutsatt att 7000 lgh/år hittills byggts sedan 2010). Stockholm planerar alltså att under perioden bygga 80 % av RUF 2050s miniminivå och 44 % av RUF 2050s maximala nivå!

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

och grönstrukturvärden lyfts fram liksom vikten av en sammanhängande grönstruktur. Men i planförslaget finns inte någon som helst redovisning av **hur** natur-, stadsbilda- och kulturmiljövärden ska skyddas och stärkas.

För att uppnå målen krävs inte bara konkretion i form av en uppdaterad byggnadsordning. För att långsiktigt kunna säkerställa sammanhängande park- och landskapsvärden i hela staden behövs en också en tydlig och formellt fastslagen övergripande grönkarta där natur- och kulturresevat, nationalstadspark och världsarv kopplas ihop med en mer finmaskig struktur av park- och naturområden. I detta sammanhang måste även sociotopkartans landformer (friytor av betydelse för upplevelsen av Stockholms landskapsbild) infogas.

Inom stadens centrala delar sker överlag en gradvis men markant ökning av hushöjderna, vilket Samfundet S:t Erik motsätter sig. I det utställda förslaget till översiktsplan redovisas inte någon tydlig policy som klargör hur Staden ser på möjligheterna att bibehålla respektive avvika från rådande höjdförhållanden i bebyggelsen.

Även efter samrådsskedet är konkretiseringen på stadsdelsnivå vag och generaliserad. Det finns inte någon tydlig vägledning till vilka kvalitéer som är viktiga att beakta vid förändringar. Därigenom blir det utställda översiktsplaneförslagets möjlighet att styra stadsutvecklingen mot de ambitiösa stadsbyggnadsmålen svag.

I översiktsplaneförslaget och underlag som Grönare Stockholm uttrycks höga ambitioner i omfångsrika texter. Men detta är inte tillräckligt. Samfundet S:t Erik uppmanar Staden att

- utveckla dialogen med övriga kommuner i regionen för att komma överens om en rimligare fördelning av bostadsbyggandet som leder till att exploateringstrycket minskar i områden med höga natur-, kultur- och stadsmiljövärden, inklusive Stockholms innerstad.
- inkludera tematiska och geografiska fördjupningar i översiktsplanen för att underlätta genomförandet och säkra natur-, stadsbilda- och kulturmiljövärden i både omvandlingsområden och redan bebyggda stadsdelar.
- formulera mått för högsta tillåtna hushöjder i innerstaden, i enlighet med Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, och i ytterstaden samt redovisa en avsiktsförklaring med kriterier för var och hur stadssilhuetten får brytas.
- inkludera byggnadsordningen, grönplanen och arkitekturprogrammet som tematiska fördjupningar i översiktsplanen.
- inkludera områdesvisa utvecklingsplaner/-program för större stadsutvecklingsprojekt i form av geografiska fördjupningar av översiktsplanen.

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Översiktsplanens roll i förhållande till övriga politiska styrinstrument behöver klargöras och stärkas

I översiktsplaneprocessen sammanfattas och kommuniceras Stadens nu aktuella avsikter i en öppen och demokratisk process med flera tillfällen till samråd och dialog. Det översiktsplaneförslag som presenterats ger tyvärr mycket oprecisa besked i en rad viktiga frågor. Det saknas skarpa konkretiseringar av hur hänsyn ska tas till så kallade ”allmänna intressen”. Vi befarar att i praktiken kommer de flesta efterföljande förslag till markupplåtelse, detaljplaner eller bygglov att visa sig kunna vara förenliga med planens intentioner eftersom översiktsplanens texter är så allmänt hållna och dess geografiska redovisningar är så svepande. Översiktsplaneförslaget har snarast fått karaktär av försäljningsbroschyr som hjälper till att marknadsföra våra gemensamma tillgångar som ”en resurs i stadsutvecklingen”.

Med en vag översiktsplan som underlag för enskilda större eller mindre detaljplaner utan områdesplaner, som får status av fördjupning av översiktsplanen, riskerar man att stöta på senare problem när planen ska genomföras. Förvaltningsövergripande områdesplanering och lokal dialog är i sig positivt, men planförslagen måste också bli föremål för offentlig dialog i enlighet med plan- och bygglagen för att säkerställa möjligheter till en klok avvägning mellan skilda, och inte sällan konkurrerande, allmänna intressen.

Vi noterar att Staden samtidigt påverkar markanvändning och bebyggelseutveckling på många andra sätt, exempelvis genom att arbeta med flera olika kunskapsunderlag, styrmedel och förhandlingsprocesser, och att dessa inte alltid är lika öppna och möjliga för allmänheten att få insyn i som den lagstadgade översiktsplaneprocessen enligt plan- och bygglagen är. Exempelvis arbetar exploateringskontoret med projektutveckling på Stadens mark från idé till färdigt projekt i en mängd större och mindre projekt inklusive flera stora stadsutvecklingsprojekt som till exempel i Farsta, Hammarbyhöjden – Bagarmossen, Liljeholmen – Årstadal, Söderstaden, Årstafältet, Skärholmen, Kista, Riksby med flera områden. Staden förhandlar också, och träffar avtal, med andra aktörer inklusive landstinget, grannkommuner och staten, om bland annat trafikåtgärder. Den nu aktuella Sverigeförhandlingen är ett sådant exempel. Projektets förutsättningar låses genom civilrättsliga avtal om exempelvis markupplåtelse-, finansierings- och genomförandevillkor.

- Samfundet S:t Erik anser att Stadens nuvarande sätt att, parallellt och samtidigt med översiktsplaneprocessen, arbeta med delvis slutna planerings- och beslutsprocesser riskerar att urholka översiktsplanens principiellt viktiga roll för att precisera och hävda de allmänna intressena; särskilt natur-, kultur- och stadsmiljövärdena.

Särskilda påpekanden

När det gäller de nu aktuella planerna/diskussionerna om bostadsbebyggelse i **Årstaskogen** kan man konstatera att det inte finns ett ord om någon bostadsexploatering i det utställda förslaget till översiktsplan, varken i texten eller på kartan i beskrivningen av Enskede-Årsta-

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Vantör – något som under hand aktualiserats från Stadens sida. Området är utpekats som ett blivande naturreservat. Årsta tillhör de stadsdelar som under lång tid kompletterats med bostäder. Snart tillkommer en ny stor stadsdel på Årstafältet. Årstaskogen behövs som en grön lunga och tillflykt för stadsdelens invånare inför de svåra värmeböljor som forskarna förutspår i en nära framtid. En bebyggelse där skulle också påverka stadens silhuett och synas från många platser i innerstaden. Vi ifrågasätter bostadsbebyggelse på den platsen. Hela Årstaskogen bör ingå i det framtida naturreservatet.

Beskrivningen av **Västra City** är synnerligen kortfattad och verkanslös. Västra City blir inte en ny stadsdel, det blir ytterligare kvarter som läggs till de befintliga i ett långt band, eller snarare en mur som riskerar att kasta slagskugga över City och de västra delarna av Norrmalm och Vasastan hela vinterhalvåret. Även vattenrummen vid Klara Sjö och Karlbergskanalen riskerar att påverkas negativt. Det är viktigt att Staden styr upp och begränsar tillkommande byggnaders höjd, i enlighet med Riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, och anger kriterier för hur mötet mellan den nya bebyggelsen och angränsande stränder och stadsmiljöer ska utformas.

Översiktsplaneförslaget innehåller bra texter om klimatförändringar och kommande havsnivåhöjningar men problemen med **risk för översvämning av tunnelbanan** mellan T-Centralen och Gamla stan, omnämns inte. Det enda rimliga är att denna del av tunnelbanan förläggs under mark, vilket Samfundet S:t Erik återkommande påpekat under lång tid.

Kartan över **Grön infrastruktur** i kapitlet Allmänintressen behöver få en större tyngd. Det är inte tillräckligt att ange den som vägledande och som del av kunskapsbank. Skyddet av landskaps- och naturvärden, som är så viktiga för en fungerande stad, måste stärkas. Begreppet ”skyddat område” (natur- och kulturreseptat, nationalstadspark eller världsarv) behöver utvecklas och kompletteras med en sammanhängande grönstruktur. Den utvecklade och definierade grönstrukturen måste också redovisas på stadsdelsnivå så att park- och naturvärdenas betydelse för stadsmiljön blir tydlig.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Susanne Ingo
Vice ordförande

Laila Reppen
Sekreterare

Jonas Berglund
Styrelseledamot

Suzanne Lindhagen
Styrelseledamot

Victor Edman
Styrelseledamot

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950